

PRESUDA SUDA (šesto vijeće)

23. travnja 1991.(*)

„Sloboda pružanja usluga – Izvršavanje javnih ovlasti – Tržišno natjecanje –
Savjetovanje pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća”

U predmetu C-41/90,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku koji je na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u Sudu uputio Oberlandesgericht München (Visoki zemaljski sud u Münchenu, Savezna Republika Njemačka), u postupku koji se vodi pred tim sudom između

Klausa Höfnera i Fritza Elsera

i

Macrotron GmbH

o tumačenju članaka 7., 55., 56., 59., 86. i 90. Ugovora o EEZ-u,

SUD (šesto vijeće)

u sastavu: G. F. Mancini, predsjednik vijeća, T. F. O'Higgins, C. N. Kakouris, F. A. Schockweiler i P. J. G. Kapteyn, suci,

nezavisni odvjetnik: F. G. Jacobs,

tajnik: V. Di Bucci, administrator,

uzimajući u obzir pisana očitovanja koja su podnijeli:

- za Klausa Höfnera i Fritza Elsera, Joachim Müller, *Rechtsanwalt*, München, i Volker Emmerich, profesor prava na Sveučilištu u Bayreuthu,
- za Macrotron GmbH, Holm Tipper, *Rechtsanwalt*, München,
- za njemačku vladu, Ernst Röder, *Regierungsdirektor*, Savezno ministarstvo gospodarstva, u svojstvu agenta,
- za Komisiju Europskih zajednica, Étienne Lasnet, pravni savjetnik, i Bernhard Jansen, član pravne službe Komisije, u svojstvu agenata;

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu,

saslušavši usmeno očitovanje K. Höfnera i F. Elsera, društva Macrotron GmbH, njemačke vlade i Komisije Europskih zajednica na raspravi održanoj 13. studenog 1990.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 15. siječnja 1991.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Rješenjem od 31. siječnja 1990., koje je zaprimljeno u tajništvu Suda 14. veljače 1990., Oberlandesgericht München (Visoki zemaljski sud u Münchenu, Savezna Republika Njemačka), uputio je Sudu zahtjev za prethodnu odluku na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u o tumačenju članaka 7., 55., 56., 59., 86. i 90. Ugovora o EEZ-u.
- 2 Ta su pitanja postavljena u postupku između K. Höfnera i F. Elsera, savjetnika za zapošljavanje, i Macrotron GmbH, društva osnovanog u skladu s njemačkim pravom, s poslovnim nastanom u Münchenu. Spor se odnosi na naknadu koju od tog društva traže K. Höfner i F. Elser u skladu s ugovorom na temelju kojeg su im oni trebali pomoći pri zapošljavanju direktora prodaje.
- 3 Zapošljavanje u Njemačkoj uređeno je zakonom Arbeitsförderungsgesetz (Zakon o promicanju zapošljavanja, dalje u tekstu: AFG). U skladu s člankom 1., mjere koje se poduzimaju na temelju AFG-a imaju za cilj, u okviru gospodarske i socijalne politike savezne vlade, postizanje i održavanje visoke razine zaposlenosti, trajno poboljšavanje strukture zaposlenosti i time promicanje gospodarskog rasta. U skladu s člankom 3., za postizanje općeg cilja opisanog u članku 2. odgovoran je Bundesanstalt für Arbeit (Savezna agencija za zapošljavanje, dalje u tekstu: Bundesanstalt), čija se djelatnost u osnovi sastoji u povezivanju potencijalnih zaposlenika s poslodavcima i u upravljanju davanjima za nezaposlenost.
- 4 Prvu od gore navedenih djelatnosti, koja je definirana u članku 13. AFG-a, Bundesanstalt obavlja na temelju isključivog prava koje mu je za tu namjenu dodijeljeno člankom 4. AFG-a (dalje u tekstu: isključivo pravo posredovanja pri zapošljavanju).
- 5 Međutim, člankom 23. AFG-a predviđa se mogućnost odstupanja od isključivog prava posredovanja pri zapošljavanju. Bundesanstalt može, u iznimnim slučajevima i nakon savjetovanja s predmetnim udrugama radnika i poslodavaca, povjeriti drugim institucijama ili osobama posredovanje pri zapošljavanju za određene struke ili zanimanja. Međutim, njihova djelatnost ostaje pod nadzorom Bundesanstalta.
- 6 Na temelju članaka 20. i 21. AFG-a Bundesanstalt mora svoje isključivo pravo posredovanja pri zapošljavanju provoditi nepristrano i bez naknade. U skladu s člankom 167. AFG-a iz njegove glave šeste, koja se odnosi na financijska sredstva koja Bundesanstaltu omogućavaju obavljanje njegovih djelatnosti na taj način, Bundesanstalt može prikupljati doprinose od poslodavaca i radnika.
- 7 Glava osma AFG-a sadržava odredbe o sankcijama i novčanim kaznama. Člankom 228. predviđa se da se za izvođenje bilo kakvog posredovanja pri zapošljavanju kojim se krši AFG mogu izreći novčane kazne.
- 8 Bez obzira na to što Bundesanstalt ima isključivo pravo posredovanja pri zapošljavanju, u Njemačkoj se razvila posebna djelatnost zapošljavanja i posredovanja pri

zapošljavanju za rukovoditelje poduzeća. Tu djelatnost obavljaju savjetnici za zapošljavanje koji pomažu poduzećima u području kadrovske politike.

- 9 Bundesanstalt je na ovaj razvoj reagirao na dva načina. Prvo, 1954. odlučio je uspostaviti posebnu agenciju za posredovanje pri zapošljavanju visokokvalificiranog kadra za rukovodeća radna mjesta u poduzećima. Drugo, objavio je okružnice u kojima je izjavio da je spreman, na temelju dogovora između Bundesanstalta, saveznog ministra za zapošljavanje i nekoliko strukovnih udruga, tolerirati određene djelatnosti savjetnika za zapošljavanje koje se odnose na rukovoditelje poduzeća. Taj tolerantan stav vidljiv je i u tome što se Bundesanstalt nije sustavno pozivao na članak 228. AFG-a i pokretao postupke protiv savjetnika za zapošljavanje zbog djelatnosti kojima se bave.
- 10 Iako je Bundesanstalt u određenoj mjeri tolerirao djelatnosti savjetnika za zapošljavanje, ostaje činjenica da je na temelju članka 134. njemačkog Građanskog zakonika svaki pravni akt kojim se krši zakonska zabrana ništavan i da se u skladu s njemačkom sudskom praksom ta zabrana odnosi na djelatnosti posredovanja pri zapošljavanju čijim se provođenjem krše odredbe AFG.
- 11 Glavni postupak se odnosi na usklađenost ugovora o zapošljavanju, koji je sklopljen između K. Höfnera i F. Elsera, s jedne strane, i društva Macrotron, s druge strane, s odredbama AFG-a. Kako se zahtijevalo ugovorom, K. Höfner i F. Elser predstavili su društvu Macrotron kandidata za radno mjesto direktora prodaje. To je bio njemački državljanin koji je, prema mišljenju savjetnika za zapošljavanje, bio potpuno primjeren za predmetno radno mjesto. Međutim, društvo Macrotron je odlučilo tog kandidata ne zaposliti te je odbilo platiti naknadu predviđenu u ugovoru.
- 12 Tada su K. Höfner i F. Elser pokrenuli postupak protiv društva Macrotron pred Landgerichtom München I (Zemaljski sud u Münchenu), kako bi im se platila dogovorena naknada. Landgericht je presudom od 27. listopada 1987. njihov zahtjev odbacio. Tužitelji su podnijeli žalbu pred Oberlandesgerichtom München (Visoki zemaljski sud u Münchenu), koji je smatrao da je na temelju članka 134. njemačkog Građanskog zakonika predmetni ugovor ništavan, budući da se njime krši članak 13. AFG-a. Taj je sud ipak smatrao da konačna odluka o sporu ovisi o tumačenju prava Zajednice te je Sudu uputio sljedeća prethodna pitanja:
  - „1. Je li posredovanje pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća koje obavljaju društva za savjetovanje pri zapošljavanju usluga u smislu članka 60. stavka 1. Ugovora o EEZ-u i je li posredovanje pri zapošljavanju rukovoditelja povezano s izvršavanjem javnih ovlasti u smislu članaka 66. i 55. Ugovora o EEZ-u?
  2. Je li apsolutna zabrana posredovanja pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća koje obavljaju njemačka društva za savjetovanje pri zapošljavanju, utvrđena u člancima 4. i 13. AFG-a, pravilo struke koje je opravdano javnim interesom ili monopol koji je opravdan razlozima javnog poretka i javne sigurnosti (članak 66. i članak 56. stavak 1. Ugovora o EEZ-u)?
  3. Može li se njemačko društvo za savjetovanje pri zapošljavanju pozvati na članke 7. i 59. Ugovora o EEZ-u u vezi s posredovanjem pri zapošljavanju njemačkih državljana u njemačkim poduzećima?

4. Uzimajući u obzir članak 90. stavak 2 Ugovora o EEZ-u, podliježe li Bundesanstalt für Arbeit (Savezna agencija za zapošljavanje), u vezi s posredovanjem pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća, odredbama Ugovora o EEZ-u, a posebno njegovom članku 59., i je li uspostavljanje monopola nad posredovanjem pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća zlouporaba vladajućeg položaja na tržištu u smislu članka 86. Ugovora o EEZ-u?"
- 13 Za potpunije izlaganje činjenica u glavnom postupku, tijeka postupka i pisanih očitovanja podnesenih Sudu upućuje se na izvještaj za raspravu. Ti dijelovi spisa navode se u nastavku samo u mjeri u kojoj je to potrebno za obrazloženje presude Suda.
- 14 Prvim trima pitanjima i dijelom četvrtog pitanja koji se odnosi na članak 59. Ugovora, nacionalni sud u biti želi utvrditi protivi li se zakonska zabrana posredovanja pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća, koje obavljaju privatna društva za savjetovanje pri zapošljavanju, odredbama Ugovora o slobodnom kretanju usluga. Četvrto pitanje u osnovi se odnosi na tumačenje članaka 86. i 90. Ugovora, uzimajući u obzir konkurentski odnos koji postoji između tih društava i javne agencije za zapošljavanje koja ima isključiva prava u vezi s posredovanjem pri zapošljavanju.
- 15 Potonjim pitanjem postavlja se problem opsega tog isključivog prava, a time i zakonske zabrane posredovanja pri zapošljavanju rukovoditelja od strane privatnih društava poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku. Stoga prvo valja razmotriti to pitanje.

Tumačenje članaka 86. i 90. Ugovora o EEZ-u

- 16 Svojim četvrtim pitanjem nacionalni sud konkretno postavlja pitanje je li monopol posredovanja pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća, koji je dodijeljen javnoj agenciji za zapošljavanje, zlouporaba vladajućeg položaja u smislu članka 86., uzimajući u obzir članak 90. stavak 2. Kako bi se odgovorilo na to pitanje, to isključivo pravo treba ispitati i u kontekstu članka 90. stavka 1., koji se odnosi na uvjete koje države članice moraju poštovati pri dodjeljivanju posebnih ili isključivih prava. Osim toga, očitovanja podnesena Sudu odnose se i na članak 90. stavak 1. i na članak 90. stavak 2. Ugovora.
- 17 Prema mišljenju tužiteljâ u glavnom postupku, agencija kao što je Bundesanstalt istovremeno je i javno poduzeće u smislu članka 90. stavka 1. i poduzeće kojemu je povjereno obavljanje usluga od općega gospodarskog interesa u smislu članka 90. stavka 2. Ugovora. Oni smatraju da Bundesanstalt stoga podliježe pravilima tržišnog natjecanja u mjeri u kojoj njihova primjena ne ometa obavljanje posebne zadaće koja mu je dodijeljena, a u ovom slučaju ne ometa. Tužitelji također tvrde da mjera koju je poduzeo Bundesanstalt, kojom se njegov zakonski monopol na posredovanje pri zapošljavanju proširuje na djelatnosti za koje uspostavljanje monopola nije u javnom interesu, predstavlja zlouporabu u smislu članka 86. Ugovora. Također smatraju da svaka država članica koja dopušta takvu zlouporabu krši članak 90. stavak 1. i opće načelo na temelju kojeg se države članice moraju suzdržati od donošenja bilo kakve mjere koja bi mogla poništiti korisni učinak pravila Zajednice o tržišnom natjecanju.
- 18 Komisija ima nešto drugačije stajalište. Prema njezinom mišljenju očuvanje monopola na posredovanje pri zapošljavanju rukovoditelja je povreda članka 90. stavka 1. u vezi s člankom 86. Ugovora, ako imatelj monopola ne želi ili ne može tu zadaću obavljati u

cijelosti u skladu s potražnjom koja postoji na tržištu i ako bi takvo postupanje moglo utjecati na trgovinu između država članica.

- 19 Tuženik u glavnom postupku i njemačka vlada smatraju da djelatnosti agencije za zapošljavanje nisu obuhvaćeni područjem primjene pravila o tržišnom natjecanju ako ih izvodi javno poduzeće. Njemačka vlada u vezi s tim navodi da se javna agencija za zapošljavanje ne može smatrati poduzećem u smislu članka 86. Ugovora, ako su usluge posredovanja pri zapošljavanju pružene bez naplate. Prema njezinom mišljenju činjenica da se te djelatnosti financiraju uglavnom iz doprinosa poslodavaca i zaposlenika ne znači da one nisu besplatne, budući da su ti doprinosi općeniti i nisu povezani s pojedinačnim pruženim uslugama.
- 20 Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, valja utvrditi može li se javna agencija za zapošljavanje, kao što je Bundesanstalt, smatrati poduzećem u smislu članaka 85. i 86. Ugovora.
- 21 Potrebno je istaknuti, u kontekstu propisa o tržišnom natjecanju, prvo, da pojam poduzeća obuhvaća sve subjekte koji se bave gospodarskom djelatnošću, bez obzira na pravni status subjekta i način na koji se on financira, i drugo, da je posredovanje pri zapošljavanju gospodarska djelatnost.
- 22 Činjenica da se djelatnosti posredovanja pri zapošljavanju obično povjeravaju javnim agencijama ne može utjecati na gospodarsku prirodu takvih djelatnosti. Posredovanje pri zapošljavanju nisu uvijek obavljali, niti ga nužno obavljaju javni subjekti. Ovaj se zaključak posebno odnosi na posredovanje pri zapošljavanju rukovoditelja poduzeća.
- 23 Iz navedenog slijedi da se subjekt, kao što je javna agencija za zapošljavanje koja se bavi poslom posredovanja pri zapošljavanju, može smatrati poduzećem za potrebe primjene pravila Zajednice o tržišnom natjecanju.
- 24 Potrebno je istaknuti da javna agencija za zapošljavanje, kojoj je u skladu sa zakonodavstvom države članice povjereno pružanje usluga od općeg gospodarskog značaja, poput onih predviđenih člankom 3. AFG-a, ostaje podložna pravilima tržišnog natjecanja u skladu s člankom 90. stavkom 2., osim ako se pokaže da je njihova primjena nespojiva s ispunjavanjem njezinih dužnosti (vidjeti presudu od 30. siječnja 1974., Sacchi, -155/73, Zb., str. 409.).
- 25 Što se tiče načina na koji se javna agencija za zapošljavanje, koja ima isključivo pravo posredovanja pri zapošljavanju, ponaša prema posredovanju pri zapošljavanju rukovoditelja koje obavljaju privatna društva za savjetovanje pri zapošljavanju, potrebno je navesti da se primjenom članka 86. Ugovora ne može omesti obavljanje određene zadaće povjerene toj agenciji budući da ona očito ne može zadovoljiti potražnju u tom području tržišta i u stvari dopušta zadiranje tih društava u njezina isključiva prava.
- 26 Iako je istina da se članak 86. odnosi na poduzeća i da se u granicama utvrđenim člankom 90. stavkom 2. može primjenjivati na javna poduzeća i poduzeća kojima su dodijeljena isključiva ili posebna prava, ipak ostaje činjenica da se Ugovorom od država članica zahtijeva da ne donose i ne održavaju na snazi mjere kojima bi se mogao poništiti korisni učinak te odredbe (vidjeti presudu od 16. studenoga 1977., Inno, 13/77,

Zb., str. 2115., t. 31. i 32.). Člankom 90. stavkom 1. u stvari se predviđa da, u slučaju javnih poduzeća i poduzeća kojima su dodijeljena posebna ili isključiva prava, države članice ne smiju donositi ni održavati na snazi bilo koje mjere koje su u suprotnosti s pravilima sadržanim u Ugovoru, posebno onima predviđenim u člancima od 85. do 94.

- 27 Slijedom navedenog, svaka mjera koju donese država članica, a kojom se održava na snazi zakonska odredba kojom se stvaraju okolnosti u kojima javna agencija za zapošljavanje ne može izbjeći kršenje članka 86., neusklađena je s pravilima Ugovora.
- 28 Valja podsjetiti, prvo, da se za poduzeće kojem je dodijeljen zakonski monopol može smatrati da zauzima vladajući položaj u smislu članka 86. ugovora (vidjeti presudu od 3. listopada 1985., CBEM 311/84, Zb., str. 3261., t. 16.) i da područje države članice na koje se taj monopol odnosi može činiti značajan dio zajedničkog tržišta (vidjeti presudu od 9. studenoga 1983., Michelin, 322/81, Zb., str. 3461., t. 28.).
- 29 Drugo, valja utvrditi da sama činjenica stvaranja vladajućeg položaja ove vrste davanjem isključivog prava u smislu članka 90. stavka 1. nije sama po sebi nespojiva s člankom 86. Ugovora (vidjeti gore navedenu presudu od 3. listopada 1985., CBEM, - 311/84, t. 17.). Država članica krši zabranu iz tih dviju odredaba samo ako predmetno poduzeće samim ostvarenjem isključivog prava koje mu je dodijeljeno ne može izbjeći zlouporabu svog vladajućeg položaja.
- 30 U skladu s člankom 86. stavkom 2. točkom (b) takva se zlouporaba može posebno sastojati u ograničavanju pružanja usluga, na štetu onih koji ih žele koristiti.
- 31 Država članica stvara okolnosti u kojima je pružanje usluga ograničeno, kada poduzeće kojem je dodijelila isključivo pravo koje obuhvaća djelatnosti posredovanja pri zapošljavanju očito ne može zadovoljiti potražnju za djelatnostima takve vrste koja postoji na tržištu i kada je učinkovito obavljanje takvih djelatnosti od strane privatnih društava onemogućeno održavanjem na snazi zakonske odredbe prema kojoj su takve djelatnosti zabranjene, a nepoštovanje te zabrane čini predmetne ugovore ništavnim.
- 32 Treće, valja napomenuti da odgovornost država članica na temelju članka 86. i članka 90. stavka 1. Ugovora nastaje samo ako je zlouporaba predmetne agencije mogla utjecati na trgovinu među državama članicama. Da bi taj uvjet bio ispunjen, nije nužno da je predmetna zlouporaba uistinu utjecala na tu trgovinu. Dovoljno je utvrditi da to ponašanje može imati takav učinak (vidjeti gore navedenu presudu od 9. studenoga 1983., Michelin, 322/81, t. 104.).
- 33 Mogući učinak te vrste na trgovinu među državama članicama nastaje posebno kada se posredovanje pri zapošljavanju rukovoditelja koje obavljaju privatna društva može proširiti na državljane ili područje drugih država članica.
- 34 S obzirom na prethodna razmatranja, na četvrto pitanje treba odgovoriti da da javna agencija za zapošljavanje koja se bavi djelatnostima posredovanja pri zapošljavanju podliježe zabrani iz članka 86. Ugovora, tako dugo dok primjena te odredbe ne ometa obavljanje posebne zadaće koja joj je dodijeljena. Država članica koja je isključivo pravo obavljanja te djelatnosti dodijelila javnoj agenciji za zapošljavanje krši članak 90. stavak 1. Ugovora ako stvori okolnosti u kojima ta agencija ne može izbjeći kršenje članka 86. Ugovora. To vrijedi posebno ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- isključivo pravo obuhvaća djelatnosti posredovanja pri zapošljavanju rukovoditelja;
- javna agencija za zapošljavanje očito ne može zadovoljiti potražnju za takvim djelatnostima koja postoji na tržištu;
- stvarno bavljenje privatnih savjetnika za zapošljavanje ovim djelatnostima onemogućeno je radi održavanja na snazi zakonske odredbe na temelju koje su takve djelatnosti zabranjene, a nepoštovanje te zabrane čini predmetne ugovore ništavnim;
- predmetne djelatnosti mogu obuhvaćati državljane ili područje drugih država članica.

Tumačenje članka 59. Ugovora o EEZ-u

- 35 Svojim trećim pitanjem nacionalni sud u osnovi želi utvrditi može li se društvo za savjetovanje pri zapošljavanju u određenoj državi članici pozvati na članke 7. i 59. Ugovora u vezi s posredovanjem pri zapošljavanju državljana te države članice za radna mjesta u poduzećima u toj istoj državi članici.
- 36 Najprije valja podsjetiti da se člankom 59. Ugovora o EEZ-u, u pogledu slobode pružanja usluga, jamči primjena načela utvrđenog u članku 7. tog Ugovora. Iz toga slijedi da, ako je propis sukladan s člankom 59., sukladan je i s člankom 7. (presuda od 9. lipnja 1977., Van Ameyde, -90/76, Zb., str. 1091., t. 27.).
- 37 Potom je potrebno istaknuti da se u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda odredbe Ugovora o slobodi kretanja ne mogu primijeniti na djelatnosti koje su u svakom pogledu ograničene na jednu državu članicu i da pitanje je li to doista slučaj ovisi o utvrđivanju činjenica, što je na nacionalnom sudu da utvrdi (vidjeti, posebno, presudu od 18. ožujka 1980., Debauve, 52/79, Zb., str. 833., t. 9.).
- 38 Činjenice, kako ih je utvrdio nacionalni sud u svom zahtjevu za prethodnu odluku, pokazuju da se u ovom predmetu radi o sporu između njemačkih savjetnika za zapošljavanje i njemačkog poduzeća, u vezi s posredovanjem pri zapošljavanju njemačkog državljanina.
- 39 Te okolnosti ne pokazuju nikakvu povezanost s bilo kojom od situacija predviđenih pravom Zajednice. Ovaj se zaključak ne može pobiti činjenicom da ugovor sklopljen između savjetnika za zapošljavanje i predmetnog poduzeća uključuje teorijsku mogućnost traženja njemačkih kandidata koji imaju prebivalište u drugim državama članicama ili državljana drugih država članica.
- 40 Stoga na treće pitanje treba odgovoriti da se društvo za savjetovanje pri zapošljavanju u određenoj državi članici ne može pozvati na članke 7. i 59. Ugovora u vezi s posredovanjem pri zapošljavanju državljana te države članice za radna mjesta u poduzećima u toj državi.
- 41 S obzirom na gornji odgovor, nije potrebno razmatrati prva dva pitanja i dio četvrtog pitanja koji se odnose na to protivi li se članku 59. Ugovora zakonska zabrana kojom se privatnim društvima za savjetovanje pri zapošljavanju u državi članici zabranjuje posredovanje pri zapošljavanju rukovoditelja.

Troškovi

- 42 Troškovi nastali za njemačku vladu i za Komisiju Europskih zajednica, koje su Sudu podnijele svoja očitovanja, ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD (šesto vijeće)

odlučujući o pitanjima koje mu je uputio Oberlandesgericht München (Visoki zemaljski sud u Münchenu, Savezna Republika Njemačka) rješenjem od 31. siječnja 1990., odlučuje:

1. Javna agencija za zapošljavanje koja se bavi djelatnostima posredovanja pri zapošljavanju podliježe zabrani iz članka 86. Ugovora, tako dugo dok primjena te odredbe ne ometa obavljanje posebne zadaće koja joj je dodijeljena. Država članica koja je isključivo pravo obavljanja te djelatnosti dodijelila javnoj agenciji za zapošljavanje krši članak 90. stavak 1. Ugovora ako stvori okolnosti u kojima ta agencija ne može izbjeći kršenje članka 86. Ugovora. To vrijedi posebno ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- isključivo pravo obuhvaća djelatnosti posredovanje pri zapošljavanju rukovoditelja;
- javna agencija za zapošljavanje očito ne može zadovoljiti potražnju za takvim djelatnostima koja postoji na tržištu;
- stvarno bavljenje privatnih savjetnika za zapošljavanje ovim djelatnostima onemogućeno je radi održavanja na snazi zakonske odredbe na temelju koje su takve djelatnosti zabranjene, a nepoštovanje te zabrane čini predmetne ugovore ništavnim;
- predmetne djelatnosti mogu obuhvaćati državljane ili područje drugih država članica.

2. Društvo za savjetovanje pri zapošljavanju u određenoj državi članici ne može se pozvati na članke 7. i 59. Ugovora u vezi s posredovanjem pri zapošljavanju državljana te države članice za radna mjesta u poduzećima u toj državi.

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourgu 23. travnja 1991.

[potpisi]

---

* Jezik postupka: njemački